

Pi de Gallecs

Fitxa

Olga Alcaide

Biòloga i educadora ambiental

FITXA TÈCNICA

Nom científic: *Pinus pinea*

Nom comú: pi pinyer

Sistemàtica: espermatòfit, gimnosperma, conífera, pinates, pinàcies

Localització: carretera de Gallecs BV-5154, Mollet del Vallès

Mides: alçada: 11,3 m

capçada: 17,3 m

volta de canó (a 30 cm del terra): 340 cm

Valor (norma Granada): 5.651,64 □

El Pi de Gallecs (*Pinus pinea*) en un dels camps de can Jornet. (Fotografia: Olga Alcaide)

DESCRIPCIÓ

El pi pinyer creix avui en dia de forma espontània i natural a tota la zona litoral mediterrània, però sembla que no és originari del nostre país sinó que hi va ser introduït, fa molts segles, des de la mediterrània oriental, possiblement des de l'illa de Creta. La plantació d'aquest pi es va veure afavorida notablement amb l'arribada de la fil·loxera, que va atacar el conreu de les vinyes al final del segle XIX.¹

El pi pinyer és un arbre poc exigent que prefereix els terrenys sorrencs i profunds situats en llocs assolellats. És fàcil de distingir a primer cop d'ull perquè la seva capçada té forma de para-sol. Com que el pi és un arbre molt heliòfil, és a dir, amant del sol, estira les branques inferiors cap enfora i amunt, buscant la llum del sol i donant així forma de para-sol a la capçada.

L'escorça del pi pinyer és marró clar i està clivellada en plaquetes. Si toquem el tronc, notem que se'n desprenen trossos d'escorça, els quals al Maresme reben el nom de *petarota*, ja que si es tiren al foc peten talment com si fossin crispetes.

Les fulles en forma d'agulla s'anomenen *acícules* i es troben disposades en parelles. Acostumen a mesurar de 8 a 20 centímetres de llarg i són de color verd clar brillant. Les fulles de pi pinyer es poden veure afectades per la processonària, tot i que no és l'espècie que prefereix.

Detall de les fulles i el fruit (pinya) del pi pinyer.

(Dibuix: Alfons Raspall)

Durant la primavera les flors masculines desprenen gran quantitat de pol·len, que serà transportat pel vent. Les flors femenines produeixen les pinyes, les quals triguen tres anys a madurar. Les pinyes del pi pinyer són globoses, marrons i aplanades a la base. Tenen una llargada de 8 a 15 centímetres i les llavors (pinyons) són comestibles i molt preuades pel seu valor culinari, sobretot en pastisseria.

LA NORMA GRANADA

A causa del creixement urbanístic que s'ha esdevingut durant les darreres dècades al nostre territori, ens trobem davant una manca d'espai i davant la dificultat de conservar zones verdes a les ciutats i la seva rodalia. Malauradament, els arbres solen ser les primeres víctimes del procés urbanitzador. Per tal de preservar-ne l'existència, existeixen a Catalunya diferents lleis que els protegeixen davant actuacions que els puguin deteriorar o destruir.

Aquestes lleis permeten protegir a nivell nacional els arbres que pel seu port, edat i història tenen un valor social i natural reconegut.

Valorar els perjudicis ocasionats per la tala d'un arbre o l'eliminació d'una zona verda no és fàcil. A fi de poder valorar al més objectivament possible la funció natural i social dels arbres de l'entorn urbà i periurbà, diferents autors, sobretot dins del camp de l'enginyeria forestal, van desenvolupar una sèrie de criteris. Aquests criteris es van agrupar en l'anomenada norma Granada.

Per aplicar la norma Granada, es considera que l'exemplar que es valora és «no substituïble» i es parteix del preu de mercat de l'espècie, el qual ja té en compte el creixement, la longevitat i l'esperança de vida. A més a més, en el cas dels planifolis (alzines, roures, plàtans...) també s'ha de saber el diàmetre de l'arbre, mentre que en les coníferes (pins, avets...) s'ha de saber l'alçada. A fi d'obtenir un valor més ajustat de l'exemplar, cal afegir uns factors correctors que valoren característiques pròpies de l'individu i característiques locals de l'indret on es troba situat. Els factors propis de l'individu fan referència a la forma de la capçada, l'estat sanitari i l'expectativa de vida útil, seguint una taula de valors ja establerta per a cada espècie. Els factors locals fan referència al valor estètic i funcional, la representativitat o raresa i la significació històrica. També es

¹ Fil·loxera: malaltia de la vinya provocada per un insecte originari d'Amèrica (*Phylloxera vastatrix*) que ataca la soca dels ceps i els produeix la mort en poc temps. Va ser importat de forma accidental a França l'any 1865 i des d'allà es va estendre cap al nostre país, on entre els anys 1878 i 1900 va destruir la pràctica totalitat dels ceps autòctons cultivats a casa nostra. En el cas concret de la comarca del Vallès Oriental, el novembre de 1882 es detectà un petit focus de la plaga a Sant Celoni, i el juliol de 1886 es denunciaven clapes fil·loxerades a Mollet del Vallès (vegeu Lauro 25, pàg. 26).

consideren factors extraordinaris el fet de formar part d'un conjunt d'arbres o estar isolat.

Un cop assolits tots aquests criteris ja podem passar a obtenir una valoració bastant ajustada de l'exemplar que s'estudia.

El fet de poder catalogar els arbres i les arbredes d'interès local aplicant la norma Granada ens permet declarar-los patrimoni natural i posar en mans dels òrgans de govern l'opció de protegir-los per la llei a fi que els interessos urbanístics no passin per davant dels interessos mediamambientals sinó que es trobin en el mateix nivell de competència.

EL PI DE GALLECS

El Pi de Gallecs és un arbre singular i de gran valor paisatgístic. Es troba situat en un camp de la masia de can Jornet, a l'Espai Rural de Gallecs, que avui co-neixem com el camp del Pi. Aquest pi, juntament amb d'altres, va ser plantat per en Jaume

Torras (masover de can Jornet) als camps de la masia al final del segle XIX. El pas del temps només ha deixat aquest exemplar de pi de 3,4 m de volta de canó, 17,3 m de capçada i quasi 12 m d'alçada.

La masia de can Jornet i el Pi de Gallecs es troben situats arran de l'actual carretera de Gallecs, a la cara de llevant. El traçat de l'antic camí de Gallecs passava per darrere de la masia de can Jornet i enllaçava amb els altres dos camins més importants de Gallecs: el de la carena de Sant Valerià i el de la carena dels Bandolers.

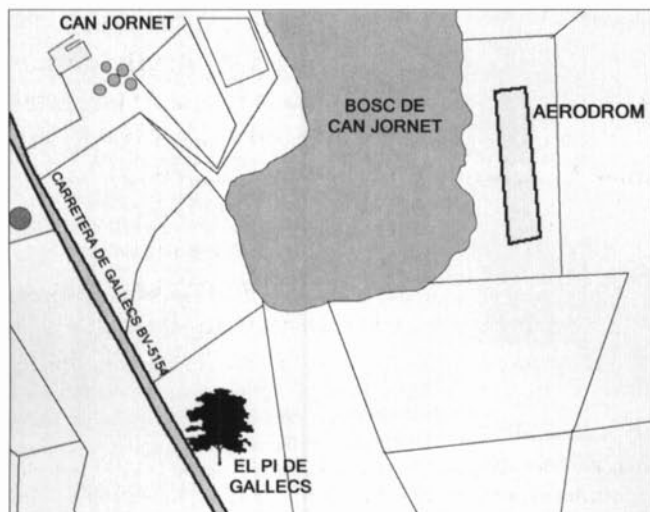
La masia deu el seu nom al propietari de la casa al segle XVIII. Més tard fou venuda a un nou propietari, de cognom Bornau, nom amb el qual es va conèixer temporalment. Quan es va tornar a vendre, va recuperar l'antic nom de Jornet. Es tracta d'una construcció de tipus basilical, formada per dues edificacions adossades (can Jornet Vell i can Jornet Xic). L'antiga construcció del segle XIV va ser modificada al segle XVIII. La reforma que li dóna

l'aspecte actual és de 1901. (Vegeu Gracia-Pey, 2001.)

Com a valors intrínsecs de l'arbre, es pot destacar que el Pi de Gallecs presenta una lleugera inclinació del tronc, com també una petita torsió sobre el seu eix. Tant les branques principals com les secundàries es troben en bon estat i li confereixen un creixement de la capçada compensat. Pel que fa a les fulles, no s'aprecia que es trobin afectades per cap tipus de paràsit, fong o altres malalties. Tots aquests factors donen al Pi de Gallecs un valor bàsic de 2.911,11 □.

Considerant els factors extrínsecs de l'exemplar, es pot destacar que l'arbre té un valor estètic i funcional elevat a causa de la seva peculiar situació, isolat enmig d'un camp i molt proper a una via de comunicació asfaltada. Tot i que el Pi de Gallecs no té un valor històric ni és una espècie rara en el nostre territori, sí que és una fita en el paisatge i el fet que desaparegués significaria una gran pèrdua; aquest fet li confereix un elevat valor extrínsec. Així, doncs, si al valor bàsic afegim els correctors que fan referència als valors estètics, funcionals i històrics, el valor final del Pi de Gallecs és de 5.651,64 □.

D'aquesta manera, l'estudi d'aquest exemplar a partir de l'aplicació de la norma Granada, ens permet afirmar que tant les seves característiques com la seva situació han convertit aquest exemplar de pi pinyer en una fita en el territori i en un dels elements més valuosos dins el patrimoni vegetal de Mollet.

Mapa de situació del Pi de Gallecs. (Dibuix: Olga Alcaide)

L'ESPai RURAL DE GALLECS

L'Espai Rural de Gallecs és un espai protegit situat majoritàriament al terme municipal de Mollet del Vallès, però que comparteix espai amb altres municipis del Vallès Oriental. Gallecs és, avui en dia, un territori rural de 735ha a la plana del Vallès en el qual viuen unes 200 persones. Constitueix, a hores d'ara, una de les poques zones agrícoles que es conserven al Vallès Oriental i que ens recorden com havia estat antigament aquesta comarca, amb llarga tradició agrícola i ramadera; talment com si d'una illa es tractés, Gallecs sobreviu enmig d'un mar urbanitzat. La conservació d'aquest espai no ha estat fàcil i arribar a protegir-lo ha estat un procés de molts anys de lluita de la ciutadania i dels ajuntaments.

La primera referència històrica que es coneix de Gallecs és de l'any 904 i consta en l'acta de consagració de l'església de Parets. Més endavant, trobem Gallecs esmentat força vegades en documents històrics, especialment en

donacions al monestir de Sant Cugat que daten del segle x. A partir d'aquests documents, se sap que els camps de Gallecs eren conreats per a la producció de cereals, vinya i productes d'horta i arbres fruiters (prop de la riera).

Durant aquesta època, a Gallecs vivia una comunitat no gaire gran que tenia com a centre una església situada al mateix lloc on actualment hi ha l'església de Santa Maria de Gallecs, església romànica del segle XII. Durant l'edat mitjana, Gallecs tenia unes dimensions semblants a les d'altres pobles veïns, però va anar perdent pes demogràfic i també autonomia parroquial, de manera que a partir del segle XV va passar a dependre de la parròquia de Plegamans o de la de Mollet, de la qual depèn actualment.

Des del 1385, els pobles de Gallecs, Mollet i Parets formaven part d'un mateix municipi. Van compartir un únic govern municipal durant 450 anys fins que al segle XIX cadascun va crear el seu propi ajuntament.

L'any 1968, el pla director de l'àrea metropolitana de Barcelona va preveure la creació de noves ciutats per absorbir la immigració. Amb l'expropiació de 1.500 hectàrees de terreny pertanyents als municipis de Santa Perpètua de Mogoda, Palau-solità i Plegamans, Parets del Vallès, Lliça d'Amunt, Polinyà, Montcada i Reixac i Mollet del Vallès, la població de Mollet perdia el 60% del seu territori. Arribats a aquesta situació, la pressió popular i l'arribada de la democràcia van parar el projecte.

L'any 1981, després de llargues negociacions, es va signar un conveni entre l'Ajuntament de Mollet i la Generalitat que significava la supressió del projecte de macrociutat, però s'urbanitzava el sector sud de Gallecs (actualment és el barri de Can Borrell i part dels de Santa Rosa i de la Plana Lledó) i es presentava la part central com a zona agrícola. Els altres municipis van utilitzar els terrenys expropiats per instal·lar-hi polígons industrials, grans indústries i equipaments, llevat de Parets, que manté la qualificació agrícola i no ha aixecat mai cap construcció en aquesta zona.

BIBLIOGRAFIA

- ALCAIDE, O. (2001): «La norma Granada, mètode de valoració de l'arbrat ornamental», *Notes*, Centre d'Estudis Molletans, volum 16, Mollet del Vallès, pàg. 111-122.
- ARRIZABALAGA, A. (1996): «El valor de la natura. La norma Granada», *Lauro*, número 12, Granollers, pàg. 40-46.
- ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE PARQUES Y JARDINES PÚBLICOS (1999): *Método para la valoración de árboles y arbustos ornamentales*. Norma Granada, Madrid, 71 pàgines.
- BERTRAN, J.; FERNÁNDEZ-VILLACAÑAS, B.; IZQUIERDO, J.M.; i MORENO, À. (1993): *Els arbres de Mollet*. Ajuntament de Mollet del Vallès, Mollet del Vallès, 75 pàgines.
- FRANCES, NAVÉS, VIÑAS *et al.* (1992): *El árbol en jardinería y paisajismo*. Ed. Omega, Barcelona.
- GARCIA-PEY, E. (2001): *Els noms de lloc i de persona de Mollet del Vallès*, Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, vol. 6, 1a edició, Mollet del Vallès, 413 pàg.
- GARRABOU, R. i PLANAS, J. (1998): *Estudio agrícola del Vallés (1874)*, Treballs del Museu de Granollers, número 3, Granollers, 284 pàg.
- GORDI, J. (1999): «Els boscos de Santa Maria de Gallecs», *Lauro*, núm. 17, Granollers, pàg. 35-42.
- MASCLANS, F. (1990): *Guia per a conèixer els arbres*, Centre Excursionista de Catalunya, 9a edició, Barcelona, 254 pàg.
- RIERA, J. M. (2003): *Els paisatges de Gallecs*. Editorial Mediterrània, Barcelona, 85 pàg.

Església de Santa Maria de Gallecs (segle XII), a l'Espai Rural de Gallecs. (Dibuix: Jordi Bertran)

